

Ympäristöterveydenhuollon palkkaselvitys

Tausta

Maakunta- ja soteuudistus tulee toteutuessaan olemaan Suomen historian suurin työvoimansiirto operaatio. Henkilöstöä siirretään kuntien ja valtion palkkalistoilta maakuntiin, mutta siirtoa tapahtuu myös yhtiöihin ja liikelaitoksiin.

Ympäristöterveydenhuolto on yksi kokonaisuus, joka on tulevaisuudessa maakuntien toimintona, pois kunnista tai nykyisistä yhteistoiminta-alueista. Ympäristöterveydenhuollon palkkaselvitys haluttiin tehdä juuri nyt, muutoksen alla. Halusimme selvittää maakuntiin siirtyvien ympäristöterveydenhuollon toimijoiden palkkojen erot eri alueilla ja sen kautta arvioida maakuntien palkkaharmonisointitarvetta toimialalla. Haluamme myös kiinnittää huomiota siihen mistä suuret palkkaerot eri alueiden välillä johtuvat ja miksi palkkauserot muiden vastaavia tarkastustehtäviä tekevien (ympäristö- ja rakennustarkastajat) kesken ovat niin huomattavat.

KTK Tekniikan Asiantuntijat ry toteutti yhdessä Ympäristöterveyden Asiantuntijat ry:n kanssa ympäristöterveydenhuollon palkkaselvityksen. Selvitys toteutettiin Webropol-kyselynä vuodenvaihteessa 2017-2018. Kyselyyn osallistui 267 vastaajaa ja aineistossa on osittain mukana Helsingin kaupungin tarkastajien palkkatiedot. Vastaajia oli kaikista Suomen ympäristöterveydenhuollon alueellisista yksiköistä. Kyselyn kattavuus on näin ollen vähintään 50 % suomessa toimivista tarkastajista, joten vastausprosentin valossa kyselystä saatuja tuloksia voidaan pitää luotettavina. Johtotehtävissä vastaajista työskenteli vajaa 7 prosenttia. Johtajat on poistettu niistä aineistoista, joissa käsitellään ainoastaan tarkastajien palkkoja. Selvityksessä on käytetty apuna Tilastokeskuksen, Kuntatyönantajan sekä Tekniikka ja Terveys KTN ry:n tilastoja, selvityksiä esim. vuoden 2016 TS-tilanneselvitys ja muita tietoja. Aineistosta on poistettu osa-aikatyötä tekevät.

Nimikkeen vaikutus palkkaan

Terveystarkastajien säännöllisen ansion muutos on ollut viimeisen 15 vuoden aikana merkittävää, mutta siitä huolimatta ollaan jäljessä muista vastaavista teknisistä ammateista, kuten rakennus- ja ympäristötarkastajista. Nimikkeen vaikutus näkyy palkkakehityksessä, sillä kysely osoittaa, että perinteisellä terveystarkastaja -nimikkeellä toimiva tarkastaja ansaitsee vähemmän, kuin muilla nimikkeillä toimivat.

Delegoinnin vaikutus palkkaan

Delegoinnilla eli viranomaispäätösvallan siirrolla toimielimeltä tarkastajille on oletettua vähemmän vaikutusta tehtäväkohtaiseen palkkaan. Vaikka delegointia ei olisi tehty lainkaan, niin palkat ovat sijoittuneet osalla vastaajista aivan kärkeen. Selvityksessä kysyttiin delegoinnista neljällä eri tasolla: 1. ei delegoitu, 2. delegoitu vähäisesti, 3. delegoitu laajasti tai 4. delegoitu kaikki mahdollinen. Ne ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueet (jatkossa YTH-alueet) joissa oli delegoitu vähäisesti, saivat vähemmän palkkaa, kuin ne joilla delegointia ei ollut suoritettu lainkaan. Laajasti tai kaiken mahdollisen delegoinneilla YTH-alueilla palkka oli vain joitain kymppinä suurempi kuin niillä, jotka eivät olleet delegoineet lainkaan. Delegoinnin vaikuttamattomuus palkkaan on huolestuttava piirre, koska esimerkiksi Kunnallisen teknisen henkilöstön virka- ja työehtosopimuksen (jatkossa TS-sopimus), yhtenä arvioitavana kohtana on päätösvalta. Selvityksen tulosten mukaan päätösvaltaa eli delegointia ei ole aidosti arvioitu yhtenä palkkauksen osana.

Ympäristöterveydenhuollon osa-alueen vaikutus palkkaan

Ympäristöterveydenhuolto voidaan jakaa pienempiin osa-alueisiin, kuten elintarvikevalvonta, talousvesivalvonta, laitosvalvonta, sisäilmavalvonta, terveysvalvonta ja eläinlääkintä. Millä ympäristöterveydenhuollon osa-alueella tarkastaja toimii, on merkitystä palkkaan. Kyselyssä verrattiin toisiinsa ainoastaan tietyllä YTH osa-alueella työskenteleviä. Tulosten perusteella näyttää siltä, että elintarvikevalvonnassa työskentelevät ovat vähiten ansaitsevia, eniten ansaitsevat työskentelevät terveysvalvonnassa. Monialaisuuskaan ei takaa parasta palkkaa, sillä kaikilla osa-alueilla toimivat ovat toiseksi huonoiten ansaitsevia. Terveysvalvonnan jälkeen parhaiten palkattuja ovat sisäilma-asioista vastaavat. Talousvesivalvonta ja laitosvalvonta jäävät ansiotasoiltaan osa-alueiden keskitasoon.

Nimikkeet

Nimikkeitä YTH-alueilla on käytössä vastaajien keskuudessa kaksikymmentä. Suurimpana nimikeryhmänä terveystarkastajat lähes 70 %:n osuudella. Seuraavana listalla tulevat elintarviketarkastajat ja ympäristöinsinöörit. Kyselyssä johtajatasolla oli seitsemän eri nimikettä.

Sopimusjärjestelmän toimivuus

Selvityksessä kysyttiin, onko tietyt TS-sopimukseen liittyvät asiat kunnossa.

Kysyttäessä onko TS-palkkausjärjestelmä ajan tasalla, vastaajista 29 % mielestä se oli ajan tasalla. Vastaajista 33 % ei osannut sanoa ja 38 % mielestä se ei ollut ajan tasalla. Tämä kuvastaa todellista kuntien tilannetta tällä hetkellä TS-palkkausjärjestelmien toimivuudessa. Aiempienkin selvitysten mukaan tilanne on noin huono. TS-sopimuksen mukaan arviointijärjestelmät tulee olla ajan tasalla.

TS-sopimukseen liittyvät tehtäväkuvaukset olivat kunnossa noin puolella vastaajista. 30 % ilmoitti, että ne eivät ole kunnossa ja loput 21 % eivät osanneet sanoa onko kunnossa vai ei. *TS-sopimuksen mukaan tehtäväkuvaukset on oltava ajan tasalla.* Nämäkin vastaukset noudattelevat aiemmin tekemämme selvitysten tuloksia. Selvityksessä kysyttiin, onko tehtäväkohtaiset palkat yhtä suuret samoissa tehtävissä. Vastaajista lähes kolmannes ilmoitti, että eivät ole. *Sopimuksen mukaan samasta tehtävästä on maksettava sama palkka, joka on johdettu paikallisesta arviointijärjestelmästä.*

Kysyttäessä vastaako palkka muiden valvontatehtävissä (rakennusvalvonta, ympäristövalvonta) palkkoja, vain 7 % vastaajista oli sitä mieltä, että vastaa. Vastaajista 65 % oli sitä mieltä, että ei vastaa ja loput 28 % ei osannut sanoa. Tilastokeskuksen aineiston perusteella voidaan yksiselitteisesti sanoa, että palkat eivät vastaa muiden vastaavissa valvontatehtävissä olevien palkkoja. *Arviointikohdat tulee tehdä TS-sopimuksen kahdeksan tähtikohdan mukaisesti.* Siksi on erittäin vaikea sanoa, mistä palkkauksen erot muodostuvat. Todennäköistä on, että kysymyksessä on kyseistä ammattikuntaa koskeva yleinen arvostuksen puute.

Kehittämistehtävät

Selvityksen mukaan joka kymmenennellä vastaajista ei liittynyt oman työn kehittämisen lisäksi työhön muita kehitystehtäviä. Vastaajista yli puolen osalta kehittämiskohteeseen kuuluivat valvontasuunnitelmat. Vajaa puolet vastasi kehittämiskohteeksi sidosryhmätyön ja erilaisten prosessien kehittämisen. Tietojärjestelmien kehittäminen kuului joka kolmannen tehtäviin. Sisäinen koulutus puolestaan kuului vastaajilla joka viidennen tehtäväkenttään. Näiden lisäksi joka kuudes ilmoitti kehittämiskohteeseen jonkun muun tehtävän. Näihin muihin kuuluivat mm. laatu- ja ympäristöjärjestelmät, viestintä, sisäilmatyöryhmä, valmiussuunnitelmat, nettisivujen ylläpito ja valvontayhteistyö.

Palkan keskiarvo

Selvityksen mukaan YTH tarkastajien keskimääräinen tehtäväkohtainen palkka oli 2861 euroa kuukaudessa nimikkeestä riippumatta, henkilökohtaisen lisän suuruus oli keskimäärin 150 euroa kuukaudessa ja säännöllinen kokonaisansio 3164 euroa kuukaudessa. Muiden kuin terveystarkastajanimikkeellä toimivien palkkojen keskimääräinen suuruus on lähes sata euroa suurempi kuin mitä se oli terveystarkastaja nimikkeellä. Keskimääräisiä palkkoja laskettaessa aineistosta on poistettu johtajat.

Palkat alueiden kesken

Eri YTH-alueilla tehtäväkohtaisten palkkojen ero on suuri, ollen enimmillään 1000 euroa. Henkilökohtaisissa lississä on lähes yhtä suuret erot. Kolmasosa vastaajista ei saa henkilökohtaista lisää ollenkaan, mutta samanaikaisesti suurimpien henkilökohtaisen lisien suuruus on 780 euroa. Säännöllisissä kokonaisansioissa nämä erot kumuloituvat palkkausjärjestelmän rakenteesta johtuen ja ovat siten pienimmän sekä suurimman kokonaisansion välillä jopa 1600 euroa.

Tulevat maakunnat

Tulevissa maakunnissa erilaiset palkat aiheuttavat suuren harmonisointitarpeen. Suurimmillaan tehtäväkohtaisten palkkojen ero on Uudellamaalla ja Satakunnassa, 850 euroa. Henkilökohtaisten lisien suhteen suurin ero on Pohjois-Pohjanmaalla ollen 780 euroa. Kokonaisansiossa suurimmat erot ovat Satakunnassa ja Keski-Suomessa. Kun katsotaan tarkemmin kokonaisansioiden määrää tulevissa maakunnissa, niin voidaan huomata, että yli puolessa maakunnista harmonisointitarve on yli 700 euroa. Kun maakunnat päättävät itse palkkatasoistaan, niin voidaan vaan todeta, että erot maakuntien välillä olevissa palkoissa jäävät edelleen suuriksi.

Yhteenveto

Ympäristöterveydenhuollon palkkauksessa on suuria eroja eri alueiden kesken. Erot ovat niin suuret, että niitä ei voi hyväksyä. Ympäristöterveydenhuoltoa ohjaavat keskusvirastot ovat linjanneet, että valvonnan laadun ja tasapuolisuuden tulee olla samanlaista alueesta tai tulevasta maakunnasta riippumatta. Tämä tarkoittaa sitä, ettei tarkastajien tehtävissä ja toimintatavoissa voi olla suuria eroja. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, ettei TS-sopimuksen mukaisessa tehtävien vaativuudessakaan voi olla suurta eroa. Jotain on pielessä, kun ero samasta tehtävästä saatavasta palkasta voi suurimmillaan olla 40 %. Tämä puolestaan johtaa myös siihen, että tulevissa maakunnissa joudutaan todellisiin palkkaharmonisointi talkoisiin. Selvityksessä tuli myös esille, että palkkauksen epätasa-arvoisuus voi olla osittain pelkästään nimikkeestä johtuvaa, joka sekään ei ole hyväksyttävää. Eritasoisilla delegoinneilla ei voi myöskään palkkauksen eroja selittää.

Tilastokeskuksen aineiston perusteella voidaan yksiselitteisesti sanoa, että ympäristöterveydenhuollon palkkaus ei vastaa muiden vastaavien teknisten sopimuksen piirissä olevien tarkastajien palkkoja, vaan jää jopa satoja euroja muiden vastaavien palkoista. Kun arviointikohdat tulee tehdä TS-sopimuksen kahdeksan tähtikohdan mukaisesti, on erittäin vaikea sanoa, mistä palkkauksen erot muodostuvat. Todennäköistä on, että kysymyksessä on kyseistä ammattikuntaa koskeva yleinen arvostuksen puute. Verrattavuus muihin vastaaviin teknisiin tarkastajiin tulee ottaa lähempään tarkasteluun. Missä arvioinnin osassa tehtävän vaativuudet poikkeavat niin merkittävästi, että olemassa olevat palkkauksen erot ovat perusteltuja? Tutustuttaessa tarkemmin tehtävänkuvauksiin näiden tehtävien taustalla, voidaan todeta, ettei missään. Mikä tekee terveystarkastajan tehtävästä, niin erilaisen kuin muiden tarkastajien tehtävistä, ettei heihin voida soveltaa myöskään samaa toimistotyöaika kuin näihin muihin tarkastajaryhmiin sovelletaan? Vastaus on edelleenkin: ei mikään.

Vastaajien erilaisella koulutuksella ei voida myöskään tarkastajien palkoissa olevia eroja selittää. Jollakin yksittäisellä yhteistoiminta-alueella oli insinööreille maksettu 50 euroa enemmän kuin teknikoille, eikä ylemmän korkeakoulun suorittaminen näy myöskään suoraan palkkauksessa. Näiden lisäksi jossain yhteistoiminta-alueella oli jouduttu maksamaan ns. rekrytointilisiä, koska ei oltu liian alhaisesta palkkatasosta johtuen ei saatu palkattua osaavaa ja koulutettua henkilökuntaa.

Laitosvalvonnan arvostuksen puute on myös outo piirre ympäristöterveydenhuollossa. Samasta työstä valvontaeläinlääkäri saa parituhatta euroa enemmän tekemällä samaa tehtäväkenttää. Eläinlääkäritkin voisivat vastaavasti ansaita enemmän, jos tämäkin epäkohta saataisiin korjattua.

Palkkaan rinnastettavissa eduissa on eroja. Toisaalla tarjotaan ilmaiset bussiliput ja erilaisia harrastekortteja, toisaalla ei saada puolestaan mitään.

Mitä näille asioille voidaan tehdä? Ongelmia on ensisijaisesti yritettävä ratkaista paikallisesti. Mikäli neuvottelumenettelyn kautta paikallisella tasolla asiasta ei päästä sopimukseen, on asiat saatettava keskusneuvotteluihin. Työtuomioistuinkäsittelykin voi jossain tapauksissa tulla kysymykseen ja viimekädessä EU-oikeus.